

החובות שבין אדם לחברו

היותו מוכן תמיד להתערב לטובת מחוסרי הזכויות, גרמה לו צרות צרורות מצד מעמד העשירים והפרנסים גם יחד. מקרה כזה קרה בשנת תרס"ט, השנה השלישית לכהונתו בקראקא. רבים מהדיירים העניים באו אליו בתלונות כי בעלי הבתים של בניינים החדשים, סוחטים מהם תוספות מתמידות של שכר הדירה שהיה מופרז בלא-הכי, ולא היה ביכולתם לשלמו. חוק להגנת הדייר לא היה קיים בימים ההם; ובכל מקום, בין שהיה דירה או חנות, היה בעלת הבית רשאי תמיד להעלות את שכר הדירה כטוב בעיניו. כשהיה בא דייר כל שהוא אחר, והיה מציע שכר דירה גבוה יותר, היה הדייר היושב בדירה נדרש להוסיף על שכר הדירה, או שהיה נדרש לצאת מהחנות או מהדירה; ואם לא היה ביכולתו לשלם את הנדרש ממנו, היו פשוט מוציאים את מטלטליו

החוצה, ולא הועילו כל תחנונים וכל דמעות כדי לעורר את מידת הרחמנות של בעל הבית, שבו נמצאו הדירות והחנויות הללו, ושהיו בדרך כלל ברובע היהודי. בעלי הבתים הללו היו לפעמים יהודים חסידים, אשר היו לבושים בשבתות בתלבושת חסידית מובהקת.

כאשר עלה מספר התלונות האלה, והלחץ גבר מיום ליום, פנו הדיירים אל סבי שיהיה להם לעזר במצוקתם. הוא החליט להוציא 'קול-קורא' שירשיע את המנהג הבלתי מוסרי הזה מצדם של בעלי הבתים, וכן גם לבקש מאת הדיירים החדשים לבל ישכרו את הדירה, ללא הסכמתו המפורשת של הדייר הקודם, היושב בדירה או בחנות.

כדי לעורר את החוש המוסרי של הצבור הוא הדפיס 'קול-קורא' בפורמאט גדול, ובאותיות גדולות, והדביק אותו בכניסה לבתי הכנסיות וכן גם בפנים בתי הכנסיות.

קול קורא

היה זה מקרה ללא תקדים שרב יעזר לעורר את דעת הקהל נגד העשירים והגבירים שבקהילתו; וזה לא משום שחיללו את חוקי ההלכה, אלא משום שהפרו את הדרישות של המוסר האנושי. הדיירים הנפגעים התקבצו יחדיו והחלו הולכים בצוותא אל בתי-התפילה, שבהם היו מתפללים בעלי-הבתים המנצלים את עושרם לרעה, והיו דורשים מקהל המתפללים שלא ימשיכו בתפילה עד אשר אותו אדם, שר' יוסף ענגיל פסק עליו כי הוא מנצל, יצא מן המקום הזה. בכל בתי-הכנסת שבהם ארעו הפרעות כאלה, עמדו רוב המתפללים לצידם של הדיירים; ועובדה זו גרמה עלבון בפרהסיה לבעלי-הבתים הנוגעים בדבר, שרבים היו יהודים אדוקים, חובשי שטריימלך ולובשי בעקשיש. התוצאות היו הצלחה גדולה מן הצפוי. במשך זמן קצר כמעט שנפסק חלק גדול מן הניצול הזה.

התקפת נגד

מאותו יום שבו הופיע ה"קול-קורא" הנ"ל, נערכו בעלי הבתים העשירים במערכה נגד ר' יוסף ענגיל זצ"ל. לדעתם הוא חרג מן המסגרת של תפקידו כרב הקהילה. טענתם היתה שרב הקהילה רשאי לפקח אך ורק על חובותיו של האדם בשטח שבין האדם למקום; אבל, אין לו כל רשות וכל סמכות להתערב בעסקים הפרטיים שלהם, ולגרום להם נזקים. הפרנסים של הקהילה, שהיו עשירים, עמדו לצידם של בעלי-הבתים, וחממו מעשה-נקמה. לא עבר זמן רב והנה מצאו דרך לביצוע זממם, באכזריות העוברת כל גבול של אנושיות.

שני החדרים שבחזית, שהיו מחוברים אל דירתנו, היו מקום ישיבתו של בית-הדין הרבני, והקהילה היתה משלמת את שכר-הדירה עבורם, והמקום עמד לרשותה. כדי לענוש את סבי, החליטו לסתום ולאטום את הדלת, שדרכה עוברים מחדר בית-הדין אל דירתנו. הם ידעו היטב כי בדוחק של דירתנו היה סבי זצ"ל יושב בחדר בית-הדין בלילות, וכי שם הוא עוסק בכתיבת ספריו. מלבד זאת יכול בכל עת לעבור מדירתו אל חדר בית-הדין, ללא כל צורך לצאת דרך חדר-המדרגות שהיה תמיד חשוך וקר בימות החורף. נוסף לכך, כשהדלת היתה פתוחה, היא היתה מאפשרת את איורור דירתנו, והיתה מעניקה לנו אויר-נשימה יותר חפשי, כשחדר בית-הדין היה פנוי בלילות. את כל אלה זממו ראשי הקהילה לשלול מאתנו בכוונה זידונית ורעה מלכתחילה.

כדי להוציא אל הפועל את המעשה המביש הזה, הם שלחו נגר נוצרי, בדעתם מראש כי נגד יהודי לא יבצע את מחשבתם המתועבת.

המצב החדש יצר אי-נוחות גדולה לסבא שלי; ברם, הוא לא ראה בזה כל אסון העשוי למנוע ממנו את עבודתו בלילות. בשבילו היתה מספקת כל קרן זוית בכל מקום שהוא, ודי היה לו בכסא לישיבה ובפינת שולחן לידו. אולם — לאמי היתה זו צרה אנושה; היא התלוננה על חוסר אויר ועל קושי בנשימה. והסבל והתלונות של אמי מררה את חייו של סבי. זממם של המושלים בכיפה של הקהילה לפגוע בר' יוסף ענגיל הצליחה במלואה. אף איש מן הקהילה הקדושה של קראקא לא נערך לקרב, לא בחרב ואף לא בדיבור, כדי להפגין ולמחות ולהאבק למען טובת אב-בית-הדין שלהם, שבגלל עמדתו למען טובת העניים המדוכאים והמנוצלים נפשך עליו זעם מר שכזה. הענויים האלה נמשכו למעלה משנתיים, עד שנגמר הבנין החדש שהקהילה הקימה כדי לשכן בו את מוסדותיה, ובית-הדין יצא מדירתו הסמוכה לדירתנו, ועבר לבנין החדש. אותה

שעה שכרנו אנחנו את שני החדרים, ושוב נהנינו מן הרווח וההצלה במעוננו.
רק איש אחד במשפחה לא יכול היה להנות מן הרווחה; וזו היתה סבתא.
התנאים הכלכליים היו רעים למדי, והגדלת שעור השכירות הגדילה עליה את
המעמסה של המצב הכלכלי.